

Seppo Kärkkäinen

Korttijengi Etelämerellä - kapteeni Cookin
jäljillä

Kuvallinen matkapäiväkirja

Elektraflex Oy

**Korttijengi Etelämerellä - kapteeni Cookin
jäljillä**

Seppo Kärkkäinen

Kansikuva: korttijengi viidakossa Tongalla Euan saarella

© 2016 Seppo Kärkkäinen sekä Jarmo Elovaara, Yrjö Laiho ja Erkki Lakervi (kuvat)

Kustantaja: Elektraflex Oy, Espoo, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN 978-952-68659-0-4 (sid.)

ISBN 978-952-68659-1-1 (EPUB)

Alkusanat

Olemme opiskeluaikaisia kavereita, olimme yhtä aikaa opiskelemassa 1960-luvulla Teknillisen korkeakoulun sähköosastolla Otaniemessä. Myöhemmin olemme olleet osin myös työkavereita. Tällä hetkellä olemme periaatteessa eläkkeellä ja yli 70-vuotiaita. Joukkoomme kuuluvat Jarmo Elovaara Helsingistä, Yrjö Laiho Espoosta, Erkki Lakervi Tampereelta ja allekirjoittanut Espoosta.

Pidämme tiiviisti yhteyttä tapaamalla muutaman kerran vuodessa mm. pokeria pelaamalla, mistä syystä kutsumme porukkaamme korttijengiksi. Olemme matkustelleet aika paljon työn ja vapaa-ajan puitteissa yhdessä ja erikseen.

Tutkimusmatkailija kapteeni James Cook teki 1700-luvun loppupuoliskolla kymmenen vuoden aikana kolme matkaa Tyynen valtameren saarille, joista viimeisellä matkallaan hänet surmattiin Hawaijilla 1779.

Korttijengimme on tehnyt myös kolme matkaa ainakin osittain yhdessä samoille Tyynen valtameren saarille kuin Cook aikoinaan. Erkki teki ennen yhteisiä matkojamme jo v 1993 parin viikon matkan Cookin saarille. Vuonna 1996 matkustin kolme viikkoa maailman ympäri reitillä Australia – Salomonsaaret – Fidzi – USA. Alku- ja loppuosa matkasta olivat pääosin työmatkaa Sydneihin ja Kaliforniaan. Niitten välissä tutkin Erkin kanssa reilun viikon Salomonsaaria ja Fidziä.

Toinen jo eläkeläismatka suuntautui v. 2011 reitille Hongkong, Fidzi, Vanuatu, Uusi Seelanti, Samoa, Fidzi ja Macao. Alkumatkan teimme Erkin kanssa kahdestaan, Jarmo liittyi seuraan Samoalla loppuajaksi.

Kolmannella matkalla 2016 oli mukana koko korttijengi ja kohteina olivat Uusi-Kaledonia, Fidzi, Tonga ja Uusi Seelanti.

Tämän lisäksi jengimme kävi vuonna 2012 Madagaskarilla ja vuonna 2015 Bhutanissa. Jälkimmäisestä on ilmestynyt erillinen kirja ”Korttijengin matka Bhutaniin”. Vuoden 2017 matka on vielä suunnittelupöydällä.

Espoossa marraskuussa 2016

Seppo Kärkkäinen

Prologi

Ennen kirjan matkoja ryhmämme jäsen Erkki vieraili Cookin saarilla marraskuussa 1993. Ehkä hänen kertomuksillaan oli vaikutusta siihen, että uusia matkoja sinnepäin laajemmalla porukalla seurasi.

Ensimmäiset eurooppalaiset Cookinsaarella olivat espanjalaisia tutkimusmatkailijoita. Álvaro de Mendaña de Neira kävi Pukapukan saarella vuonna 1595 ja Pedro Fernández de Quirós kävi Rakahangassa vuonna 1606. Espanjalaisten jälkeen tulivat britit. James Cook havaitsi saaret laivastaan ensimmäisen kerran vuonna 1773 ja kartoitti suuren osan alueesta vuoteen 1777 mennessä. Cook nimesi Cookinsaarten eteläiset saaret alun perin Herveysaariksi, mutta 50 vuotta myöhemmin venäläinen Johann von Krusenstern nimesi saaret Cookin mukaan Cookinsaariksi teoksessaan Atlas de l'Océan Pacifique.

Cook siis nimesi saaret Herveysaariksi. Antti Fredrik Hassel kirjassaan ”Jaakko Cookin matkat Tynnellä Merellä” (Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 1884) oli kääntänyt saarien nimeksi Terveysaaret.

Kirjassaan ”A Voyage Towards the South Pole and Round the World”, Volume I, James Cook kertoo ensimmäisistä havainnoistaan Cookin saarista syyskuussa 1773 seuraavaa:

On the 23d, at ten o'clock in the morning, land was seen from the top-mast head, and at noon from the deck, extending from S. by W. to S.W. by S. We hauled up for it with the wind at S.E., and found it to consist of two or three small islets, connected together by breakers like most of the low isles in the sea, lying in a triangular form, and about six leagues in circuit. They were clothed with wood, among which were many cocoa-nut trees. We saw no people, or signs of inhabitants; and had reason to think there were none. The situation of this isle, which is in the latitude of 19° 18' S., longitude 158° 54' W., is not very different from that assigned by Mr Dalrymple to La Dezena. But as this is a point not easily determined, I named it Hervey's Island, in honour of the Honourable Captain Hervey of the navy, one of the lords of the Admiralty, and afterwards Earl of Bristol.

Palatkaamme Erkin käyntiin Cookin saarilla 220 vuotta myöhemmin 1993. Hän muistelee käyntiään seuraavasti:

"Kävin 1990-luvun alussa työmatkoilla Singaporessa ja muutaman kerran pistäydyin sieltä läheisillä Malesian ja Indonesian saarilla. Kun saaret vaikuttivat mukavilta, jatkoin 1993 syksyllä Singaporesta työkohteisiin Aucklandiin ja sieltä Singaporen esitelmärahoja tuhlailemaan yksin pariaksi viikoksi Cookin saarille. Palasin sieltä Papeteen, Los Angelesin ja New Yorkin kautta Suomeen. Näin pallo tuli ensimmäistä kertaa kierretyksi.

Cookin saaret ovat noin Euroopan kokoinen hyvin pienistä etäällä toisistaan sijaitsevista saarista koostuva Uuden Seelannin autonominen alue. Sen ilmasto ei ole liian kuuma ja usein iltapäivällä käväisee hento sadekuuro. Luonto on erikoisen vehreä.

Ennen matkaani haastattelin amerikkalaista tuttuani Gerald Heydtia hänen sähkönsä laatua käsittelevästä kirjastaan Arizonassa. Hän kertoi kirjoitelleensa sitä motellissa Cookin saarten pääsaaren Rarotongan pääkylässä Avaruassa. Tuohon aikaan Etelämeren saarilta oli vaikea löytää edullista kohtuutasoista majoitusta ja tuossa motellissa sitten vietinkin suurimman osa noin kaksiviikkoisesta matkastani. Myöhemmin kerran Taiwanilla hän aloitti esitelmänsä näyttämällä USA:n, Cookin saarten ja Suomen lippua – oli niin huvittunut minulta saamastaan kortista. Motellilla oli iso mereen rajoittuva tontti. Ranta oli melko louhikkoinen, mutta kävin siitä uimassa. Kysyin motellin pitäjältä, missä on

parempia uimapaikkoja. Kaikki lähiseudun rannat kuulemma ovat hengenvaarallisia virtausten takia ja uimari saattaa joutua jopa avomerelle saarta ympäröivässä riutassa olevan aukon kautta!

Ajelin mopolla pyöreän pääsaaren ympäri ja kiipesin sen korkeimmalle kukkulalle. Huipulta oli esteetön näkymä loputtomalle merelle joka suuntaan. Polku sinne kulki melkein koko matkan sademetsän siimeksessä. Pienimuotoisessa valtakunnassa oli helppo myös vierailla opetus- ja kauppaministeriössä sekä saaren ainoalla voimalaitoksella. Saaren TV-toimittajalta lainasin videokameran viikoksi. Kaikkialla raikui laulu ja katoksissa tanssi. Sähköhuoltoa johti saksalainen kehitysaputyöntekijä voimalaitoksen valvomosta. Astuin yllättäen avoimeen valvomoon ja käynnistin videokameran ja haastattelun. Kattavaa tietoa kertyi valtakunnan etevästä sähköjärjestelmästä. Kun lopetin kuvaamisen ja esittäydyin, ääni muuttui kellossa. Väki on kuulemma patalaiskaa eikä kunnon tarvikkeitakaan saa hankkia. Laski aamuja siihen hetkeen, kun saa palata Saksaan ydinvoimalaitokselle töihin.

Kävin pienellä lentokoneella Aitutakin saarella. Siellä asui vielä onnellisemman oloinen populaatio. Teitä ei juuri ollut. Lyöttäydyin moottoriveneajelulle hiukan atollin ulkopuolella sijaitsevalle hiekkarantaiselle saarelle, jonka rantavedessä vilisi kalaparvia. Ihmettelin mukana ollutta säkkiä, josta kuului potkuja. Ei ollutkaan kalasäkki, vaan täynnä kissoja. Ylimääräiset oli tapana kuskata tuolle saarelle. Kehäriutan vierellä huilaili veneessään pari kalamiestä ja lentokalat hyppelivät suoraan veneeseen! Näin myös riemua, kun kouluasuiset pojat heittelivät jättiläismäisestä mangopuista hedelmiä tytöille, jotka keräsivät niitä koreihinsa ja minullekin sekä laulelivat ylpeinä käyvänsä koulua. Osuin myös rannalle, jolle saapui pääsaarelta olutlasti – minullekin tarjosivat.

Aitutakilla tunsii olevansa ”kaukana”. Radion koko keskiaaltoalue oli lähes tyhjä – vain pääsaaren lähetys kuului ja heikosti ranskankielistä laulantaa, ilmeisesti Tahitilta. Sillä radiolla kuulin Etelämereltäkin lyhytaalloilla joskus myös Porin radioasemaa.

Cookin saarten tunnelmiin palasin vielä muutaman vuoden päästä matkalla kohti Salomonin saaria. Lähdimme sinne Sepon kassa Australian Brisbanesta. Ennen matkaa ajelin itärannikkoa etelään kaupunkiin nimeltään Surffers Paradise; nimensä mukainen hupikaupunki se olikin. Ilta ravintolassa oli tanssiesityksiä eri Etelämeren saarilta. Kun Cookin saarten neidot tulivat esiintymisvuoroon, minut haettiin pöydästä mukaan esiintymään. Arvattavasti ei tanssi nytkään näyttänyt alkuunkaan sujuvalta, mutta yleisöä se huvitti.”

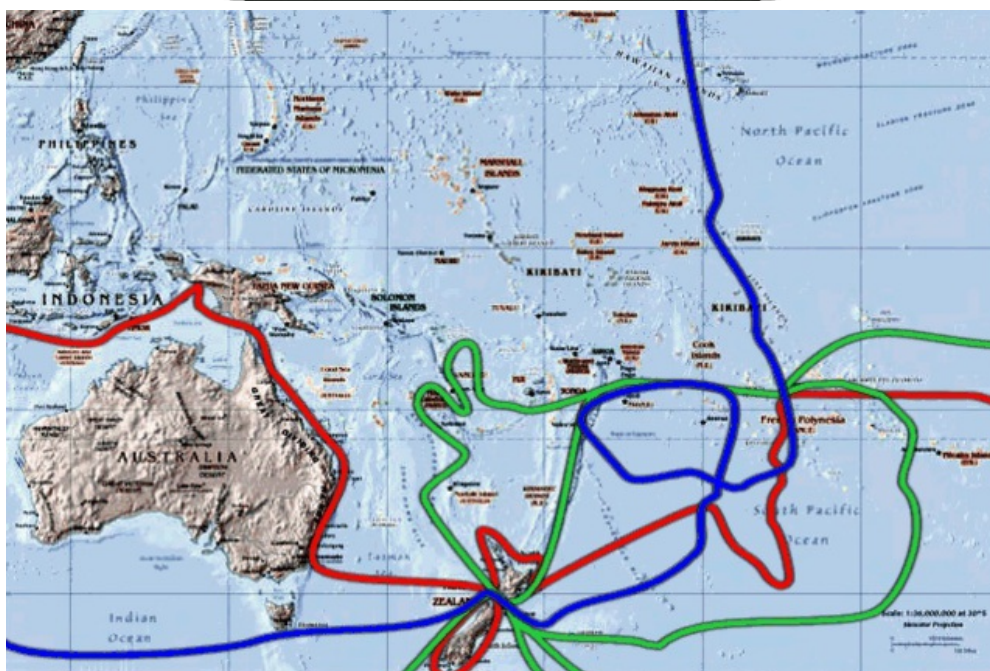
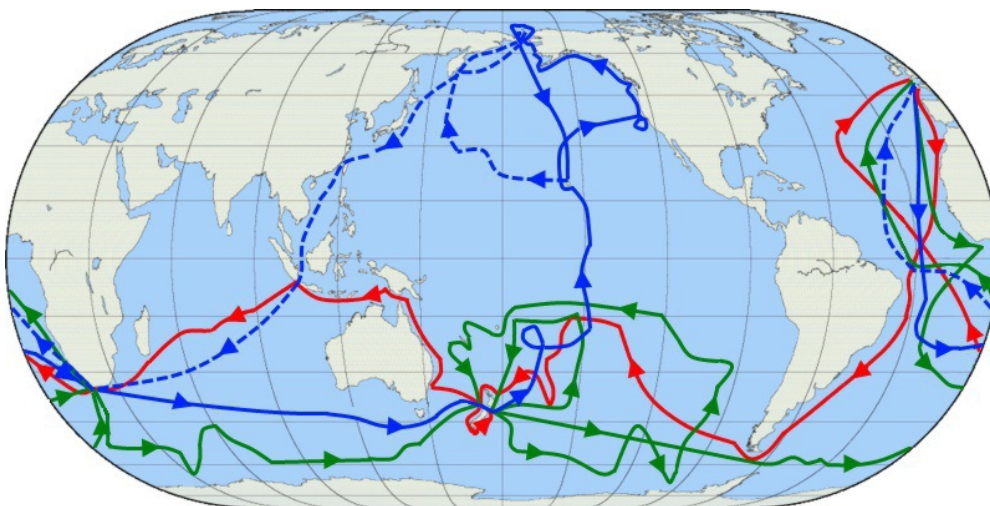
*Auringonlasku Rarotongassa ja
hauskanpitoa illalla Avaruassa*

Saarella myös kookossikoja

*Aitutakilla mukava kalansaa-
lis*

Kapteeni James Cookin matkat

James Cookin matkat etelämeren saarten alueella: ensimmäinen matka 1768-71 punaisella, toinen 1772-75 vihreällä ja kolmas 1776-79 sinisellä

Cookin ensimmäinen matka 1768–1771

Cookin ensimmäisellä matkalla oli kaksi tavoitetta. Ensinnäkin hänen oli määrä tehdä Royal Societyn toimeksiannosta tähtitieteellisiä mittauksia Tahitilla. Toiseksi hänen piti kartoittaa eteläistä Tyynätä valtamerä. Erityisen kiinnostuneita oltiin siitä, onko etelässä tuntematon suuri manner, ”Terra Australis Incognita”, jonka Britannia voisi ottaa haltuunsa. Tämä toinen tehtävä oli tarkoitus pitää salassa, jotta ranskalaiset eivät tulisi sotkemaan brittien suunnitelmia.

Cook sai komentoonsa HMS Endeavourin, joka oli juuri sellainen matalasyväyksinen alus, jota tarvittaisiin matalien rannikkoalueiden kartoittamiseen. Miehistöön kuului 84 merimiestä ja -upseeria. Lisäksi mukaan lähti kahdeksan hengen tiedemiesryhmä, jota johti nuori kasvitieteilijä Sir Joseph Banks ja johon kuuluivat myös ruotsalainen Daniel Solander ja hänen sihteerinsä, suomalainen Herman Spöring, joka oli ensimmäinen suomalainen etelämerellä.

Matka alkoi 26. elokuuta 1768, ja purjehdus Tahitille sujui hyvin. Yksikään mies ei sairastunut keripukkiin, mikä oli siihen aikaan poikkeuksellista pitkillä matkoilla. Cook oli tutustunut James Lindin 1747 julkaisemaan tutkimukseen keripukin ja sitrushedelmäpitoisen ruokavalion yhteydestä ja pakotti kaikki syömään sitrushedelmiä ja hapankaalila. Keripukin ja muiden tautien torjumisessa auttoi myös Cookin tinkimätön huolellisuus laivan puhtaana pitämisessä.

Tahitilla suoritettiin tähtitieteellisiä mittauksia 3. kesäkuuta 1769 tapahtuneen Venuksen ylikulun aikana, jotta Auringon vuorokautinen parallaksi sekä sen ja Maan välinen etäisyys voitaisiin määrittää entistä tarkemmin. Tätä varten oli mittauksia suoritettava eri puolilla maapalloa, ja Tahiti oli sijaintinsa vuoksi erityisen edullinen havaintopaikka.

Cook piti hyvin tärkeänä sitä, että matkalla kohdattavia alkuasukkaita kohdellaan kunnioittavasti. Tahitilla oli kuitenkin kärsivällisyys koetuksella: paikalliset alkuasukkaat olivat kyllä ystävällisiä mutta myös häpeämättömiä varkaita. Sikäläisessä kulttuurissa ei kenties ymmärretty omistusoikeuden käsitettä, vaan kaikkea tavaraa voitiin ”lainata” omaan käyttöön. Brittien suhteet alkuasukkaihin pysyivät varastelusta huolimatta hyvinä. Cookin mielestä monet miehistön jäsenet tulivat paikallisten naisten kanssa vähän liiankin hyvin toimeen.

Kun astronomiset havainnot oli tehty Tahitilla, Cook suuntasi laivansa suoraan etelään saamiensa salaisten ohjeiden mukaisesti. Kun etelästä ei löytynyt muuta kuin aavaa valtamerä, Cook kääntyi kohti länttä ja saapui Uuden-Seelannin itärannikolle. Hän kartoitti ensimmäisenä Uuden-Seelannin rannikot ja varmisti siten sen, että kyseessä

oli kaksi erillistä saarta, ei siis jonkin eteläisen mantereen niemi. Uuden-Seelannin jälkeen matka jatkui Australian itärannikolle. Cook kartoitti koko rannikon ja teki myös lyhyitä maihinnousuja, ensimmäisen kerran Botany Bayksi nimetyssä paikassa 29. huhtikuuta 1770. Banks ja hänen kasvitieteilijäystävänsä keräsivät paikalta valtavat määrät kasvinäytteitä.

Matkan viimeinen osuus oli vaikea. Australian Isolla Valliriutalla Endeavour oli vaarassa ruhjoutua rikki veitsenterävien korallien keskellä. Hollannin Itä-Intian pääkaupungissa Bataviassa miehistö sairastui malariaan ja punatautiin. Yli 30 miestä kuoli näihin sairauksiin, joukossa myös Herman Spöring.

Endeavour palasi Englantiin heinäkuussa 1771, kaksi vuotta ja 11 kuukautta kestäneen matkan jälkeen. Cookia juhlittiin suurena sankarina, hän sai tilaisuuden selostaa henkilökohtaisesti kuningas Yrjö III:lle matkansa tapahtumia, ja hänet ylennettiin komentajakapteeniksi.

Cookin matkan jälkeen laiva sai uuden nimen Lord Sandwich, eikä sen myöhemmistä kohtaloista ollut tietoa, ennen kuin vuonna 1998 yhdysvaltalainen meriarkeologi Kathy Abbass kykeni arkistolähteiden perusteella osoittamaan, että Yhdysvaltojen itärannikolla sijaitsevan Newportin edustalle vuonna 1778 upotettu Lord Sandwich ja Endeavour ovat sama alus. Vuonna 2016 tutkijat kertoivat, että alus on mahdollisesti löytynyt Newportin satamalahden pohjasta.

Cookin toinen matka 1772–1775

Myös Cookin toisen matkan tavoitteisiin kuului ”suuren eteläisen mantereen” löytäminen. Cookin laiva oli tällä kertaa HMS Resolution, ja matkaan lähti myös toinen laiva, Tobias Furneaux’n komentama HMS Adventure. Molemmat laivat olivat parkkilaivoiksi takiloituja entisiä Pohjanmeren collier-hiililaivoja – tilavia ja kantavia, mutta äärimmäisen vaikeasti käsiteltäviä.

Cook purjehti etelämmäksi kuin kukaan muu aiemmin, aina 71. eteläiselle leveyspiirille asti. Vastaan ei kuitenkaan tullut maata, vaan loputtomasti jäätä. Tämän jälkeen Cook purjehti itään päin, eteläisillä leveysasteilla pysytellen. Näin tuli vähitellen todistetuksi, että mitään asumiskelpoista eteläistä mannerta ei ole. Cook totesi, että jos etelässä jokin manner on, sen täytyy olla äärimmäisen kylmä ja elämälle vihamielinen paikka.

Cook ja Furneaux kadottivat eteläisen Jäämeren vaikeissa olosuhteissa kontaktin toisiinsa, joten Cook jatkoi matkaa yhdellä laivalla. Hän tutki jälleen eteläistä Tyynätä valtamerä ja löysi muun muassa Uuden Kaledonian saaren sekä Uusien Hebridien

saariryhmän (nykyinen Vanuatu). Myös Furneaux ja Adventure löytyivät Uuden-Seelannin edustalta, paikasta joka oli sovittu siltä varalta, että laivat hukkaavat toisensa. Furneaux ja Cook kadottivat kuitenkin pian uudelleen yhteyden toisiinsa.

Toisella matkallaan Cook käytti paikantamisen apuna ”Harrisonin kronometriä”. Se oli uusi keksintö, jonka avulla pystyi määrittämään tarkasti pituuspiirin. Cook epäili aluksi kronometrin käyttökelpoisuutta, mutta laite todisti matkalla pian hyödyllisyytensä, ja siitä tuli pian Britannian laivaston maailmanvalloituksen tärkeä työkalu.

Cookin saavutusten arvoa nostaa erityisesti se, että hän teki kaikki matkansa alun perin Pohjanmeren hiilenkuljetukseen tarkoitetuilla collier-parkkilaivoilla, jotka olivat kylläkin kantavia mutta erittäin kömpelöitä ja äärimmäisen vaikeita käsitellä; silti hän tunkeutui niin kauas etelään, että matkan katkaisi vasta yhtenäinen jääkenttä, jota ei pystytty millään keinolla läpäisemään.

Cookin arvostus kotimaassa kohosi kohoamistaan: toisen matkan jälkeen hän sai kommodorin arvon.

Cookin kolmas matka 1776–1779

Kolmannen matkan tavoitteena oli tutkia pohjoista Tyyntä valtamerta. Erityisen kiinnostuneita oltiin siitä, löytyisikö pohjoisesta kauan etsitty luoteisväylä. Aiemmin luoteisväylän alkukohtaa oli etsitty pohjoiselta Atlantilta, joten nyt sitä etsittäisiin vastakkaisesta suunnasta, Tyynten valtameren puolelta.

Laivana oli jälleen Resolution. Lisäksi matkaan osallistui Charles Clerken komentama Discovery. Cookin maine oli nyt jo niin suuri, että sotatilasta huolimatta (Yhdysvaltain vapaussota alkoi vuonna 1775) ranskalaiset ja amerikkalaiset viholliset lupasivat olla häiritsemättä Cookin tutkimuksia.

Matkalla pohjoiseen Cook löysi tammikuussa 1778 Havaijin saariryhmän (tosin hän nimesi sen amiralteetin johtajan kunniaksi Sandwich-saariksi). Tämän jälkeen hän tutki Kanadan länsirannikkoon ja Alaskan etelärannikkoon, kunnes suuntasi Beringinsalmeen ja sen pohjoispuolisille jäisille merialueille. Cook yritti jonkin aikaa puskea laivallaan jäiden läpi, mutta joutui lopulta luopumaan yrityksestä, kun lähestyvä talvi teki onnistumisen mahdottomaksi. Hän päätti kuitenkin yrittää seuraavana kesänä uudelleen, sillä talvi voitaisiin viettää Havaijin lämmössä.

Britit oli aiemmin otettu Havaijilla ystävällisesti vastaan, mutta kun he saapuivat toistamiseen saarille, oli vastaanotto oudon viileä, jopa vihamielinen. Aamulla 14. helmi-

kuuta 1779 huomattiin, että alkuasukkaat olivat yöllä varastaneet laivan ainoan veneen. Cook lähti maalle selvittämään asiaa. Seurasi kahakka alkuasukkaiden kanssa, jossa Cook sai surmansa alkuasukkaiden puukotettua tätä. Brittien surua ja järkytystä lisäsi se, että alkuasukkaat saivat Cookin ruumiin haltuunsa. Cookin miehistö onnistui lopulta saamaan takaisin vain rippeitä kunnioitustusta kapteenistaan. Hautajaiset suoritettiin merellä.

Cook oli ollut aiemmin kuuluisa hyvistä hermoistaan, mutta kolmannella matkallaan hänen mielen-terveytensä oli alkanut jostain syystä horjua. Hän sai usein raivokohtauksia ja käyttäytyi toisinaan epäjohdonmukaisesti. Tämä saattoi myös olla syynä siihen, että hän menetti Havaijilla tilanteen hallinnan ja sai väkivaltaisen lopun.

Cookin kuoleman jälkeen retkikunnan komentajan tehtävät siirtyivät Charles Clerkelle, ja kun tämä kuoli keuhkotautiin elokuussa 1779, John Gore johti retkikunnan takaisin Englantiin.

James Cookin patsas

Korttijengin matkat

Korttijengin matkat eteläisellä Tyynellä merellä on merkitty oheiseen karttaan. Ensimmäinen matka 1996 oli omalta osaltani osin työmatka Australiassa ja Kaliforniassa, osin tutkimme Erkin kanssa Salomonsaaria ja Fidziä. Eläköitymisen jälkeen teimme toisen matkan 2011 reitillä Hong Kong, Fidzi, Vanuatu, Uusi Seelanti, Samoa, Fidzi ja Macao. Erkki ja minä teimme koko matkan, Jarmo liittyi seuraamme Samoalla oltuaan sitä ennen myös Hong Kongissa ja Fidzillä. Kolmannella matkalla 2016 oli mukana koko korttijengi reitillä Uusi-Kaledonia, Fidzi, Tonga, Uusi Seelanti ja Uusi Kaledonia.

Korttijengin ja James Cookin matkojen osalta yhteisiä kohteita olivat Australia, Fidzi, Uusi Seelanti, Tonga, Uusi Kaledonia ja Vanuatu. Salomonin saarilla ja Samoalla Cook ei käynyt. Fidzilla Cook kävi vain Lau-saariin kuuluvalla Vatoa-pikkusaarella, mutta Fidzin (Fiji) nimen Cook kehitti tulkittuaan Tongalla olleitten fidziläisten saarestaan käyttämän nimen Viti väärin. Cook kävi kaikella kolmella matkallaan Uudessa Seelannissa, korttijengi puolestaan Fidzillä, joka on alueen lentoliikenteen solmukohta.

Kapteeni James Cook teki kolme matkaa Etelämerelle aikana 1768 - 1779, joista viimeisellä matkallaan hänet surmattiin Hawaijilla helmikuussa 1779. Korttijengiksi kutsuttu kaveriporukkamme on tehnyt myös kolme matkaa alueelle osin samoille saarille kuin Cook aikoinaan. Kohteina ovat olleet ensimmäisellä matkalla Australia, Salomonsaaret ja Fidzi, toisella Hongkong, Fidzi, Vanuatu, Uusi Seelanti, Samoa ja Macao sekä kolmannella Uusi-Kaledonia, Fidzi, Tonga ja Uusi Seelanti. Kirja kertoo näistä matkoista.

Kirjassa annetaan aluksi perustiedot eri maista ja niiden historiasta. Sen jälkeen kuvataan matkan vaiheita ja havaintoja päiväkirjamaisesti ja noin 430 valokuvan avulla.

Seppo Kärkkäinen on eläkkeellä oleva VTT:n tutkimusprofessori, joka on jatkanut energia-alan konsultointia oman yrityksensä, Elektraflex Oy:n, kautta. Eläkkeellä hän on voinut keskittyä myös harrastuksiinsa, joita ovat mm. matkailu, penkkiurheilu, sukututkimus ja mökkeily.

Korttijengin matkasta Bhutaniin hän on julkaissut aiemmin kirjan, samoin sukukirjan Rautalammin Kärkkäisistä

9 789526 865904